

AK samenvatting H4

§1 Rusland en zijn buurlanden

Het Russische rijk

- Het vorstendom Moskou breidde zich uit, ze veroverde veel gebieden van Azië en Europa.
- Het veroveren van dunbevolkte gebieden gaat snel, dat is vooral in het oosten. Het veroveren ging snel omdat er weinig mensen woonden.
- Daarna ging het vorstendom zich uitbreiden naar het zuiden en westen.
  - De Russen waren op zoek naar macht en havens die in de winter ijsvrij waren.
- Het vorstendom werd heel groot en er waren dan ook maar liefst 160 etnische groepen.

1914 - 1991: Wereldoorlogen, communisme en de Koude oorlog

1918

- Niet aanvalsverdrag met Duitsland. Groot deel Oost-Europese gebieden verloren, de bevolking krimpt.
- Burgeroorlog brak uit tussen aanhangers van de Tsaar en de communisten.

1922

- De communisten wonnen de burgeroorlog en richtten de USSR (Unie van Socialistische Sovjetrepubliek) op.

1928

- Jozef Stalin kreeg de macht in de Sovjet-Unie. Hij gaf vorm aan het **communisme** (Politiek en economisch systeem waarbij alle productiemiddelen gemeenschappelijk bezit zijn en de overheid de productie, prijzen en de verdeling van goederen bepaalt.) door de industrie en de landbouwbedrijven gemeenschappelijk eigendom te maken (**collectivisatie**).
- Jozef Stalin voerde een planeconomie, de staat bepaalde dus wat er geproduceerd moest worden.
- Stalin veroorzaakte veel leed onder de bevolking. Iedereen die democratisch was werd opgepakt.
- Een probleem was dat er niet genoeg voedsel was. Dit kwam omdat veel boeren tegen de collectivisatie van landbouwbedrijven waren.

1932

- Doordat Stalin een groot deel van de voedselopbrengsten exporteerde (om de opbouw van de industrie te bepalen) en de mislukte oogsten, kwam er een hongersnood.

1945

- Betere periode voor het land.
- De invloed van de Sovjet-Unie groeide sterk in Oost-Europa door de economische en militaire samenwerkingsverbanden.
- Alle Oost-Europese landen kregen een communistische regering.
- De Sovjet-Unie groeide op;
  1. Politiek gebied

2. Economisch gebied

3. Militair gebied

Zo werd het een tweede wereldmacht

- Het kapitalistische Westen zag dit al een gevaar, zo ontstond de Koude Oorlog.

De USSR valt uiteen

1990

- De politieke hervormingen zorgde ervoor dat de Sovjet-Unie verder ging als Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS), ze waren nu officieel Rusland.
- Hierdoor werden andere landen ook onafhankelijk en werden democratisch.
- Rusland heeft in het Oostblok veel invloed kwijt geraakt.
- In het zuidwesten (kaukasus) leeft Rusland op gespannen voet vanwege de etnische verschillend en grondstoffen.

Nu

- De macht van Rusland neemt toe omdat Rusland een belangrijke exporteur is van grond- en brandstoffen.
- Ook is Rusland samen me China een economisch samenwerkingsverband aangegaan.

§2 Groei van de wereldbevolking

Oorsprong van de mens

- Uit Archeologische vondsten en genetisch onderzoek blijkt dat de mens uit Afrika komt.
- De afsplitsing tussen de mens en de chimpansee vond 7 miljoen geleden plaats.

Verspreiding over de aarde

- De Homo erectus verliet 1,5 miljoen jaar geleden Afrika en ging naar Zuidoost-Azië.
- De Neanderthaler is ontstaan door de Homo erectus.
- Waarschijnlijk heeft de mens Azië bereikt via een landbrug die Oost-Afrika met Arabië verbond. Daarna verspreidden de groepen zich langs de Aziatische kustlijn naar het oosten.
- Zo hoefde ze niet langs andere klimaten of hooggebergten. Zo hoefde ze hun dieet (vis en tropisch fruit) niet te veranderen.
- Doordat de ijstijd aan de gang was, was alleen het zuiden van Europa bewoonbaar.
- Pas aan het einde van de ijstijd gingen de mensen naar het Noorden.

Bevolkingsgroei

- **Domesticatie:** oorspronkelijk wilde planten en dieren gaan gebruiken voor akkerbouw en veeteelt.
- **Industrialisatie:** De overgang van handmatige productie naar productie met machines in fabrieken.
- *Domesticatie* maakt het veel gemakkelijker om aan voldoende voedsel te komen.
- De verspreiding van de landbouw en veeteelt zorgde ervoor dat de bevolking wereldwijd toenam.

- Door de uitvinding van;
  1. De stoommachine werd de landbouw gemechaniseerd.
  2. Kunstmest kregen ze een grotere voedselproductie.
  3. De verbetering van voedselgewassen kregen ze een grotere voedselproductie.
- Door de grotere voedselproductie
  1. Namen de productie en handel van goederen toe.
  2. Zo werd er dus meer geld verdiend.
  3. De levensstandaard hoger.
  4. De gezondheidszorg verbeterde.
  5. De hygiëne nam toe.
- Na Europa nam in andere landen ook de gezondheidszorg en welvaart toe.
- Het gevolg;
  1. Mensen leefden langer.
  2. Het sterftecijfer daalde.
  3. Het geboorte cijfer nam nauwelijks af.

Toekomstscenario's

Organisaties zoals de Verenigde Naties doen voorspellingen over hoe het nu verder gaat met de wereldbevolking. Vanwege de onzekerheid zijn er een paar scenario's voorspelt.

Factoren die de groei van de wereldbevolking bepalen zijn:

- veranderingen in welvaart
- veranderingen in geboortecijfer
- veranderingen in levensverwachting.

Wat wel zeker is, is dat de meeste groei in arme landen zal plaats vinden. In rijke landen zal de bevolking niet veel groeien of afnemen. Dit komt door het verschil in welvaart.

De snelste bevolkingsgroei vindt plaats in Afrika.

§ 3. Demografie van Rusland

Demografie: bestuderen de veranderingen in bevolkingsaantal en bevolkingsamenstelling van gebieden en landen.

Demografen: bestuderen en onderzoeken onder andere de geboorte- en sterftecijfers, de levensverwachting, migratiecijfers en hoeveel kinderen een vrouw gemiddeld krijgt.

De leeftijdsopbouw van Rusland

zie bron 1

Een leeftijdsgrafiek kan drie vormen hebben;

1. het piramidemodel
2. het urn- of uimodel
3. het klok- of torenmodel.

De leeftijdsgrafiek van Rusland heeft het tweede model; een urnmodel.

Er zijn een paar opvallende zaken:

- Er zijn weinig 65-plussers
- Er is maar een klein aandeel van mannen boven de 60
- Er zijn weinig 0-24 jarigen.

Je hebt twee soorten van bevolkingsgroei:

- **natuurlijke bevolkingsgroei:** verandering van het aantal inwoners in een gebied door geboorte en sterfte. Men maakt gebruik van **gestandaardiseerde geboorte- en sterftcijfers:** geboorte- en sterftcijfers die omgerekend zijn naar die van een bevolking met een 'gewone' bevolkingsopbouw. Zo kun je makkelijker gebieden met elkaar vergelijken. Ook wordt het vruchtbaarheidscijfer berekend: Het aantal levendgeborenen per 1000 vrouwen van 15-50 jaar in een kalenderjaar.
- **sociale bevolkingsgroei:** verandering van het aantal inwoners in een gebied door emigratie en immigratie.

Verklaringen voor de leeftijdsopbouw

Een belangrijke oorzaak voor het kleine aandeel 65-plussers in Rusland is de Tweede Wereldoorlog. De sovjet-unie verloor toen 13% van haar inwoners.

Ook is de gezondheidssituatie niet goed, er is daarom een lage levensverwachting.

Er stierven in de oorlog meer mannen dan vrouwen, dat verklaart ook waarom er minder mannen boven de 60 jaar zijn.

Doordat de Sovjet-Unie aan het eind van de jaren tachtig uit een viel zagen veel mensen de toekomst somber in, waardoor er nu minder 0-24 jarigen zijn.

Dit was terecht want het ging toen economisch slecht, de welvaart daalde drastisch.

De levensomstandigheden en de gezondheidszorg werden nog slechter, kinderopvang werd duurder etc.

Vanaf 1999 stijgt het geboortecijfer weer. Poetin had maatregelen ingevoerd om het krijgen van kinderen te bevorderen. bijvoorbeeld: betaald zwangerschapsverlof, bonus voor mensen die een tweede kind kregen en kinderbijslag.

Demografische transitie: overgang van een situatie met hoge geboorte- en sterftcijfers naar een situatie met lage geboorte- en sterftcijfers. (Doordat de gezondheidszorg verbetert en mensen minder kinderen krijgen vanwege een stijgende welvaart).

Demografie van de andere voormalige Sovjetrepublieken

zie bron 3

In Islamitische landen is er vaak een hoger geboortecijfer dan in westerse landen, omdat ze weinig door de westerse wereld worden beïnvloed, geboortebeperking gevoelig ligt en er in die landen armoede ook een rol speelt; kinderen zijn een verzekering voor de oude dag. Het lage sterftcijfer heeft te maken met de jonge bevolkingsopbouw.

In Moldavië ligt het geboortecijfer minder laag, terwijl het een arm land is.

Dit komt omdat veel mannen naar de stad of naar het buitenland gaan om daar werk te zoeken. Een gezin stichten is zo moeilijker.

Oezbekistan heeft een opvallend laag sterftcijfer; daar is de gezondheidszorg heel goed georganiseerd.

Oekraïne heeft het hoogste sterftcijfer van alle ex-Sovjetrepublieken:
Ze hebben slechte leefgewoonten zoals roken en drinken. Er is ook heel veel hiv/aids en weinig goede medische zorg.

In Moldavië en in Kirgizië is er veel emigratie vanwege de slechte economie. Er is veel werkloosheid. Ze gaan vooral naar Rusland omdat ze de taal al kennen en ze geen visum nodig hebben.

Aantekeningen:

Sovchoze = staatsboerderij waar boeren in staatsdienst werkten

Kolchoze = was het collectieve bezit van een grote groep boeren. Ze waren niet in dienst van de staat en kregen een aandeel in de winst van de kolchoze. Een deel van de productie moest men afstaan aan de staat en de staat bepaalde de prijs voor dat deel. Binnen de Kolchoze mochten de boeren een stukje privé grond bezitten met daarop een paar dieren en een eigen huis.

Het gebied rond de Oostzee is voor Rusland altijd belangrijk geweest door de ijsvrije Oostzee. Waardoor een kortere route over zee met Europa ontstond.

formule vruchtbaarheidscijfer:
$$\frac{\text{Aantal geboren kinderen}}{\text{Aantal vrouwen (15-50)}} \times 1000$$

formule geboortecijfer:
$$\frac{\text{Aantal geboren kinderen}}{\text{Totale bevolking}} \times 1000$$

Onder het communisme kreeg je van de staat te horen wat je moest doen. Producenten verdienden dus niks extra's als men meer/beter/goedkoper ging produceren. Men probeerde dat dus ook niet. En die mentaliteit was wél nodig toen men na 1990 in het kapitalisme kwam en moest concurreren.

§4 Gezondheidssituatie

Gezondheidsindicatoren

Gezondheidsindicatoren = Kenmerk dat een beeld geeft van de gezondheidstoestand in een gebied.

1. **Directe gezondheidsindicatoren:** Zeggen iets over de gezondheid van de bevolking zelf. Bijvoorbeeld: Gemiddelde levensverwachting of leefstijl van de bevolking.
2. **Indirecte gezondheidsindicatoren:** Zeggen iets over de omstandigheden in een land die invloed zijn op de gezondheid. Bijvoorbeeld: Het aantal artsen, de kwaliteit van het milieu en de inkomensongelijkheid.

Het gezondheidsbeleid van de overheid is een belangrijke indirecte gezondheidsindicator. Onderdelen:

- Preventie van ziekten (inenting en voorlichting)
- Wetgeving
- het organiseren en financieren van de gezondheidszorg

Er zijn grote verschillen in het gezondheidsbeleid door de welvaart hoe rijker hoe betere gezondheidszorg.

De gezondheid in Rusland

Rusland scoort slecht op het gebied van gezondheid ondanks Rusland veel artsen en ziekenhuisbedden heeft. De algemene levensverwachting is laag: minder dan 64 jaar. Dit komt door:

- 13% van de bevolking is erg arm
- Onvoldoende voedsel (Kwantitatieve honger)
- Nauwelijks toegang tot de gezondheidszorg

Omdat sommige Russen zijn rijk en daarbij ontstaan welvaartsziekten. Ze hebben vaak een Ongezonde leefstijl.

- Te veel (ongezond) eten
- Weinig bewegen
- Roken
- Alcohol (grootste alcoholdrinker van de wereld)
- Weinig groeten en fruit
- Veel suiker

Alcohol is een belangrijke doodsoorzaak in Rusland. De overmatige alcoholconsumptie leidt tot:

- Hart- en vaatziekten
- Kanker
- Verkeersongevallen

Naast de ongezonde leefstijl speelt het milieuvervuiling ook een grote rol tot de gezondheidssituatie in Rusland.

- Fabrieken

- Kerncentrales
- Verkeer

Dit leidt in steden vaak tot astma of longkanker. Ook op het platteland (lucht, bodem en het oppervlakte water) wordt het milieu vervuild door:

- De grootschalige bosbranden
- Zware metalen
- Andere giftige stoffen van de industrie.

Maar de mensen gebruiken de vervuilde rivieren nog steeds. De overheid betaalt artsen en ziekenhuizen te weinig dus moeten de mensen het zelf betalen.

De toekomst

De overheid probeert het alcohol te verminderen, door:

- Voorlichtingscampagnes
- Het verhogen van de alcoholprijs
- Verbod sterke drank kopen tussen 21:00 tot 11:00
- Er mag geen alcohol worden verkocht in ziekenhuizen en in de buurt van scholen

De overheid probeert de gezondheidszorg te verbeteren door:

- Antirookcampagne
- Voorlichting over gezonde voeding
- Het budget verhogen van de gezondheidszorg
- Ook proberen ze het huisartsen systeem in te voeren

Op het milieugebied doet de overheid niet zo veel, er zijn wel dingen veranderd:

- Nu is er een milieubeleid
- Door de economische crisis zijn veel fabrieken gesloten
- Overheid stelt meer milieueisen aan bedrijven maar, bijna niemand houdt zich eraan.
- Sommige bedrijven nemen zelf verantwoordelijkheid door afvalstoffen te verminderen en schadelijke gassen te filteren.

§5 Rampen en epidemieën

Soorten rampen

Er zijn 3 verschillende soorten rampen, rampen laten vaak veel schade achter.

- Natuurrampen
  - Ze hebben een natuurlijke oorzaak bijvoorbeeld: overstroming, vulkaanuitbarsting en orkanen.
  - Meestal wordt er pas gesproken over een natuurramp als er veel menselijke slachtoffers vallen.
- Milieurrampen
  - Dit zijn rampen waarbij door menselijke activiteiten veel schade aangericht wordt aan het milieu bijvoorbeeld: giflozingen en luchtvervuiling

- Milieurampen kunnen ook plotseling optreden zoals kernramp of een explosie.
- Humanitaire rampen
  - Dit is een ramp waarbij veel menselijke slachtoffers vallen en waarbij voor een langere tijd de basisbehoeften niet kunnen worden voorzien.
  - De oorzaak kan menselijk of natuurlijk zijn. Bijvoorbeeld een aardbeving is een natuurramp en een humanitaire ramp.
  - Een veel menselijke voorkomende humanitaire ramp is oorlog.

Veel rampen hebben meerdere oorzaken en gevolgen.

- Hongersnood
  - Extreem droge weersomstandigheden
  - Mislukte oogsten
- Natuurrampen
  - Speelt menselijk handelen een grote rol, door de klimaatverandering komen er bijvoorbeeld meer overstromingen en orkanen.

Rampen in de voormalige Sovjetrepublieken

Zuidelijke republieken en Oostkust: Aardbeving gevoelig
Aan de kust: tsunami's

1988

Grootste ramp 1988 in Armenië, aardbeving, 50.000 doden.

2012

Door de zware regen val in het bergachtige Noorden: Overstroming

2010

Twee maanden durende hittegolf: Grote bosbranden: Veel luchtvervuiling

1986

De meest grootschalige natuurramp ooit. Tsjernobyl (Oekraïne). 26 april 1986, test ging mis.

- Explosie
- Grote wolk vol radioactieve stoffen in de atmosfeer.
- De wind blies deze wolk naar Europa, daarom was het wekenlang verboden om bladgroen te eten.
- Veel mensen in Rusland liepen een stralingsziekte op.
- Er is alleen toegang voor technisch personeel.
- Nu worden er nog steeds kinderen in de buurt met een afwijking geboren.
- In 2012 is gestart met de bouw van een betere afdichting dan het betonnen omhulsel.

Spreiding van ziekte over de aarde

Epidemie: Als een ziekte in een korte tijd meer mensen treft dan normaal.

Pandemie: Als ziekte wereldwijd meer mensen dan normaal treft.

Voorbeelden:

Epidemie: De Mexicaanse griep (2009)

Pandemie: De Spaanse griep (1918-1919)

De snelheid waarmee ziekten zich verspreiden, hangt van 5 dingen af:

1. De besmettelijkheid
2. De incubatietijd: Dat is de tijd tussen de besmetting en de eerst ziekte verschijnselen.
3. De bevolkingsdichtheid
4. De mobiliteit van de besmette personen.
5. De beschikbaarheid van vaccinaties

Ziekten verspreiden zich steeds sneller door globalisering, steeds meer mensen reizen tussen verschillende landen.

§6 Gezondheid en ruimte

Gezondheid in Nederland

- Gezondheid in NL neemt toe.
- De levensverwachting stijgt.
- Het aantal hart- en vaatziekten daalt.

- Nederlanders leven gezonder:
  - Minder roken en drinken
- Mensen met overgewicht licht gegroeid
  - Te veel eten, suikers en ongezonde vetten.
  - Gevolg: Meer kans op suikerziekte, hart- en vaatziekten en gewrichtsproblemen.

- Gezondheidsproblemen niet gelijkmatig verdeeld.
- In regio's met veel vergrijzing en achterstandswijken komen ziekten meer voor.
  - Bij ouderen is het door hun leeftijd
  - Bij achterstandswijken hebben mensen meestal een ongezonde leefstijl.
- Bij een hogere opleiding en inkomens:
  - Meer kennis over een gezonde leefstijl.
  - Meer geld voor voedsel.
  - Minder vaak ziek, dus maken ze minder gebruik van zorg.
  - Ze hebben een hogere levensverwachting.

De Nederlandse gezondheidszorg

De Nederlandse gezondheidszorg heeft 2 onderdelen:

1. **Publieke gezondheidszorg:** Houd zich bezig met het voorkomen van ziektes.

- Voorlichtingen over bijv. drugs, alcohol en Roken.
2. **Reguliere gezondheidszorg:** Dit is zorg waarvoor je naar een zorgverlener gaat.
- **Eerstelijnszorg:** Naar deze zorgverleners kun je direct toe zoals, huisarts, tandarts en verloskundige.
  - **Tweedelijnszorg:** Hier heb je eerst een verwijzing van de eerstelijnszorg nodig zoals, ziekenhuis, orthodontist of psycholoog.

Veranderingen in de gezondheidszorg

De gezondheidszorg wordt steeds duurder dit komt door 3 redenen:

1. **De vergrijzing:** Steeds meer mensen worden ouder dan 65.
2. **Mogelijkheden:** Er zijn meer mogelijkheden/apparaten om ziektes te behandelen maar, deze zijn vaak duur.
3. **Onderzoek:** Er wordt steeds meer onderzoek gedaan dit duurt lang en kost meer geld.

Oplossingen voor dit probleem:

1. Alleen als ouderen echt niet meer voor zichzelf kunnen zorgen (ook niet met thuiszorg) mogen ze naar een verzorgingshuis.
2. **Mantelzorg:** Van familieleden en burens wordt verwacht dat zij meer gaan helpen.
3. Er moeten minder onnodige onderzoeken worden gedaan.

Veranderingen in de ruimtelijke ordening

Ruimtelijk ordening: Samenleving en ruimte zo goed mogelijk aan elkaar aanpassen.

- Streekziekenhuizen verdwijnen en er komt één ziekenhuis voor terug.
- Buitenpoliklinieken worden geopend die dagbehandelingen aanbieden.
- Er komen **anderhalvelijnszorg:** Dit zijn centra in de woonwijken, waar de ouderen terecht kunnen voor specialistische medische hulp en informatie om langer zelfstandige te kunnen wonen.
- Wijken met veel vergrijzing neemt **levensloopbestendige** woningen toe. Dit zijn woningen gemaakt voor ouderen.
- Beweegtuinten: kleine parken met fitness toestellen om ouderen in beweging te laten blijven.

§7 Het wereldvoedselvraagstuk

De wereldvoedselproductie

Wereldwijd is de productie van voedsel toegenomen. Oorzaken:

- Door de kruising en selectie van gewassen verbeterde de opbrengst per plant en dus per hectare.

- Door het gebruik van meerdere materialen, nam de landbouw en veeteelt toe.
  - Landbouwmachines
  - Irrigatie
  - Kunstmest
  - Pesticiden
  - Insecticiden
  - Krachtvoer
  - Antibiotica

- **Groene revolutie** = Het verhogen van de voedselproductie in de ontwikkelingslanden door de veeteelt van hoogproductieve rassen, in combinatie met irrigatie, het gebruik van kunstmest en chemische bestrijdingsmiddelen.

Problemen met de wereldwijde voedselvoorziening

Er zijn momenteel nog 900.000.000 mensen die honger leiden. Er is dus voedselcrisis. De oorzaken hiervan zijn:

- Het beschikbare voedsel wordt niet gelijk over de wereld verdeeld
- Veel landen hebben door armoede of een ongunstig klimaat niet de mogelijkheden om genoeg voedsel te produceren maar, meestal hebben ze ook te weinig kennis.
- In de arme landen worden exportgewassen verbouwd maar, de voedselproductie voor de binnenlandse markt is te laag.
- In een aantal landen zorgen conflicten voor een onregelmatige voedselproductie.
- De wereldbevolking neemt toe dus moeten steeds meer mensen te eten krijgen. Ook stijgt de welvaart waardoor meer mensen meer vlees gaan eten.
- De concurrentie om de ruimte neemt toe. Steeds meer landbouwgrond wordt gebruikt om biobrandstoffen te maken.
- Het klimaat verandert: soms te nat en soms te droog.

Oplossing voor het wereldvoedselvraagstuk

Wereldvoedselvraagstuk = De vraag op welke manier we iedereen op aarde van voldoende voedsel van goede kwaliteit kunnen voorzien.

- Genetische modificatie
- Een toename van de productiviteit in arme landen dus, meer kennis en investeringen.
- Eerlijke landen
- Minder vleesconsumptie
- Het aanboren van voedselbronnen waarvoor minder of geen landbouwgrond nodig is.